

pestdokter

Terwijl men in de middeleeuwen de oudheid genegeerd had, zoekt men in de renaissance opnieuw contact met het klassieke Rome en Griekenland. Aanvankelijk beperkte zich dit hernemen van de klassieke geest tot de kunst en de literatuur, maar na verloop van tijd ondervonden ook de wetenschappen daar het voordeel van. Zij kenden inderdaad in de 15e en 16e eeuw een grote ontwikkeling. Deze opbloei was zo opvallend, dat men van een "dageraad" zou kunnen spreken, in tegenstelling tot de stilstand, en men mag zelfs gewagen van een achteruitgang, op wetenschappelijk gebied, die de middeleeuwen kenmerkte. Je weet reeds, dat Italië "het" renaissance-land is voor de kunsten en de letteren; dit is niet zo voor de wetenschappen. Die beleefden toen hun grootste ontwikkeling in meer noordelijke landen, in de Nederlanden, Frankrijk en het Heilig Roomse Rijk. Ook de geneeskunde kende hier een opbloei. In Italië legde Leonardo da Vinci (1452-1519) weliswaar reeds een

Kruiden en artsenij

grote belangstelling aan de dag voor de anatomie, maar deze belangstelling was toch slechts één van de vele aspecten van zijn universeel genie. Veel belangrijker op medisch gebied was echter zijn jongere tijdgenoot, de Duitser Paracelsus (1493-1541), die eigenlijk Theophrastus Bombastus von Hohenheim heette. Hij was één van de grootste reizigers van zijn tijd; naast zijn grote medische kennis, was hij ook op de hoogte van filosofie, alchimie, magie e.a. Leib-

anatomische atlas uitgegeven, waarvoor Joh. Stefan van Calcar de tekeningen maakte. In 1543 publiceerde hij zijn belangrijkste werk "De Humani Corporis Fabrica", dat een heel nieuwe richting aan de geneeskunde gaf. Hierin levert Vesalius kritiek op bepaalde standpunten inzake anatomie; deze standpunten waren reeds door Galenus in de oudheid gehuldigd en sindsdien algemeen aanvaard. In zijn werk wees de jonge Brusselse geleerde onder meer op bepaalde verschillen tussen het menselijk lichaam en dat van apen en honden. Die

strekken van een been

niz, de grote Duitse filosoof uit de 17e eeuw, noemde hem de gekste onder alle medici, maar onder alle gekken de meest medische. Paracelsus heeft zich vooral toegelegd op de ziekteleer en de biochemie (=scheikunde van de levende stoffen).

Van nog veel groter betekenis dan Paracelsus is de Brusselaar Andreas Vesalius (1514-1564). Hij is de grondlegger van de studie der menselijke anatomie. Nog vóór zijn 30e jaar had hij reeds een

verschillen had men tot dan toe niet kunnen vaststellen, omdat men de menselijke anatomie nog niet voldoende kende. Om zijn stellingen te staven steunde Vesalius zich op eigen ondervinding en kwam aldus tot het besluit, dat Galenus zich op vele punten had vergist. Zo b.v. beweerde Galenus dat de onderkaak van de mens uit twee delen bestond, door een gewricht verbonden; dit had men gedurende eeuwen aldus aanvaard. Vesalius bewees echter het

Andreas Vesalius

eerst besloot hij nog een reis naar Jeruzalem te ondernemen; op de terugweg overleed hij op het eiland Zante in 1564; hij was slechts 50 jaar oud.

Naast hem verwierf de Fransman Ambroise Paré (ca. 1510-1590) eveneens een grote faam, vooral op het gebied van de chirurgie (= heilkunde). Nadat hij als leerling-chirurgijn heel wat praktische kennis had opgedaan in het Hôtel-Dieu te Parijs, verwierf hij de bul van barbier-chirurgijn. In die hoedanigheid vergezelde hij het Franse leger op de veldtochten naar Italië. Hier deed hij zeer veel ervaring op door het verzorgen van de gewonden. Steunende op de kennis die hij aldus had verworven, ging hij geheel nieuwe standpunten op het gebied van de chirurgie verdedigen en legde die vast in een handboek. Hij verzette zich tegen de ruwe behandelingsmethodes, die door zijn voorgangers werden gehuldigd en streefde ernaar de zieken zo pijnloos mogelijk te verzorgen. Ook dacht hij allerlei vernuftige instrumenten uit, niet alleen voor chirurgisch gebruik, maar ook voor andere doeleinden. Het dampbad, dat je hier afgebeeld ziet, is een van zijn uitvindingen; het is een gesloten badkuip waaraan een ketel met water verbonden is; dit water wordt verwarmd en vult het bad met stoom. Paré had gedurende vele jaren een grote invloed en was de grondlegger van de

tegendeel: er was helemaal geen gewricht. In tegenstelling met zijn collega's, disseceerde Vesalius steeds zelf de menselijke lichamen; zo kon hij alles zeer nauwkeurig waarnemen. De grote verdienste van Vesalius is, dat hij niet alleen afrekende met de verouderde opvattingen en een nieuwe anatomie in het leven riep, maar vooral, dat hij de geneeskunde door nieuwe denk- en werkmethodes op geheel nieuwe banen leidde.

De grote eigenschappen van Vesalius werden door Karel V ten zeerste op prijs gesteld. Vesalius werd Karels lijfarts. Deze functie behield hij ook aan het hof van Filips II, maar de intriges aan het Spaanse hof bevielen hem niet en daarom verlangde hij ernaar zijn leerstoel aan de universiteit van Padua opnieuw te bekleden. Maar

Tijdens de renaissance kende de geneeskunde een zeer grote ontwikkeling, vooral in West-Europa. Uit de primitieve ziekenverzorging van de middeleeuwen groeide een echte medische wetenschap. Grote geleerden als Andreas Vesalius en Ambroise Paré legden de basis voor deze enorme ontwikkeling, dank zij hun onvermoeide opzoekingen en hun strijd tegen de verouderde methodes. Toch paste men nog lange tijd komische, pijnlijke en zelfs misdadige behandelingsmethodes toe.

chirurgische school in Frankrijk. Het staat dus onomstootbaar vast, dat de renaissance, vooral buiten Italië, een grote vernieuwing heeft gebracht op medisch gebied. Maar toch bleef men nog gedeeltelijk vasthouden aan de oude opvattingen, die soms komisch waren en soms zelfs misdadig. Zo b.v. droegen de dokters die de pestlijders verzorgden, nog tot in de 18e eeuw een speciale kleding, die eerder in een carnavalstoet thuis hoorde dan wel in een hospitaal. Zij kleedden zich in een lang gewaad en droegen een puntig masker, dat ze opvulden met allerlei kruiden, die, zo veronderstelden ze, de ingeademde lucht zuiverden. Ook werden er nog steeds mensen doorgemarteld als pestverspreiders. Pijnlijke behandelingsmethodes werden nog immer toegepast: wanneer men b.v. een been niet meer goed kon strekken, gebruikte men een soort pijnbank waarop het vergroeide lichaamsdeel uitgerokken werd.

Naast deze twee zeer grote figuren, zijn er nog talrijke andere geweest, die de geneeskunde op nieuwe banen leidden. Wij noemen hier slechts de Spanjaard Miguel Serveto en de Engelsman William Harvey, die belangrijke vaststellingen deden in verband met de bloedsomloop.

stoombad van Ambroise Paré

